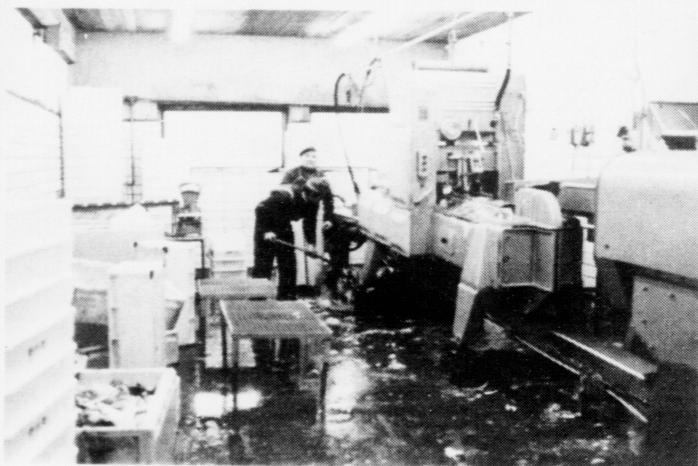

sjónarmið

1. partur

Andras Kristiansen lesur á fiskivinnuskúlanum í Bodo.

Sambandið millum avrokningarprísinn og virkni

Tey smærru virkni mugu rationaliserast

— um tey ikki framhaldandi skulu rekast við undirskoti og toga meðalavrokningarprísinn niður!

Prísásetingin av feskum fiski hevur verið nóg frammi ta síðstu tíðina, bæði í blóðnum og útvarpinum. Serliga hevur tað verið prísáseting og flokking av heilt feskum fiski (eisini nevndur dag-gamal fiskur), sum skrivad og tosað hevur verið um. Hetta orsakað av einum áliti, sum ein 10-manna nevnd, sett av landsstýrinum í februar 1980, legði fram nakað fyrjól.

Í hesum viðfangi hevur einamest verið viðgjørt, hvussu ein mógulig óðrvisi viðgerð av fiskinum umborð kann hava við sær hægri avreiðingarprísir til ráfiskamenn og bátar. Undirritaði ætlaði ikki at leggja seg út í hetta kjakið, men har aftur í móti er ætlanin at viðgera prísásetingarskipanina við Ráfiskagrunninum út frá einum øðrum enda, nevniliga hvussu skipanin ávirkar raksturinn av teimum ymsku flakavirkjunum, hvørt hon er til tað betra fyrjón, men samstundis til tað verra fyrjón virki.

Eitt annað, sum ger eina viðgerð av skipanini við Ráfiskagrunninum á lögtingi hevur í sínum samgonguskjali sett sær fyrj móguliga at gera broytingar í skipanini.

Skipanin við Ráfiska-

grunnin hevur virkað síðan á sumri 1975. Eftir hesari skipanini verða tveir ymskir prísir ásettir, annar nevndur avreiðingarprísinn og hin nevndur avrokningarprísinn.

Avreiðingarprísinn er tann prísinn, sum teir, ið avreiða fiskin, fáa útgóldan frá virkjunum fyrj fiskin. Soleiðis, sum skipanin við Ráfiskagrunninum virkar, so verður móguligur studningur til ráfiskaprisirnar lagdur til avreiðingarprísinn. Sostatt er studningurin frá tí almenna við í tí upphæddini, sum virkni gjalda til teir, ið avreiða fiskin. Til tess at avrokna virkni verður ein avrokningarprísur ásettur, sum er tann prísinn, ið virkni í veruleikanum skuldu lata fyrj fiskin. Munurin millum avreiðingarprísinn og avrokningarprísinn verður javnaður yvir Ráfiskagrunnin soleiðis, at um avreiðingarprísinn er størri enn avrokningarprísinn, verður munurin goldin úr grunninum til virkni, og umvent um avrokningarprísinn er størri enn avreiðingarprísinn.

Við tað at avrokningarprísinn er tað, sum virkni í veruleikanum lata fyrj fiskin, er tað hesin, ið ávirkar raksturinn av virkjunum, meðan

avreiðingarprísinn ikki er av beinleiðis áhuga í hesum sambandi. Tí skal ikki verða nomið meir við tann prísinn her; har afturimóti skal verða greitt frá hvussu avrokningarprísinn verður ásettur.

Avreiðingarprísinn verður ásettur soleiðis, at eitt virki eftir útrokningunum hjá nevndini fyrj Ráfiskagrunnin skal kunna bera seg. Tað vil siga, at virkni skulu kunna gjalda framleiðslukostnaðir og hava eitt passandi skiftisavlop at gjalda tær fæstu útreiðslurnar við.

Til tess at koma fram til avrokningarprísinn verður gingið út frá marknaðarprísinum. Trekt verður frá fyrj rentur, farmagjald og tryggingargjöld, og komið verður fram til söluprisin fyrj vørna á goymslu; frá hesum söluprisinum verður eitt sölugjald til sölufelagið (Fiskasoluna) trekt frá, og er man tá komin fram til uppperðarprísinn millum sölufelagið og flakavirkni. Afturat hesum kemur so tað, ið virkið kann fáa fyrj slógvíð og farsíð, sum kemur frá tí rávørni, ið er farin við til at framleiða eitt kilo av lidnari vøru. Fær hesi samlaðu upphæddin verða síðani beinleiðis framleiðsluútreiðslurnar og útreiðslur, sum stand-

ast av pakkiltfari, trektar frá. Tað, sum tá er eftir, og tað, sum skal bítast millum flakavirkni (skiftisavlop) og skipanin (avrokningarprísinn). Fyrst verður henda upphæddin umroknað til pr. kg. ráfisk eftir tí úrtokulutfallinum (tvs. tann parturin av ráfiskinum, sum fæst til lidna vøru), ið verður brúkt til tey ymsu fiskasløgin (fiskaúdráttirnar). So verður skiftisavlopið til virkið trekt frá, og tað, sum tá er eftir, verður avrokningarprísinn, tvs. tann krónuupphæddin sum flakavirkni í veruleikanum lata fyrj fiskin.

Grundarlagið undir útrokningunum av avrokningarprísinum er taltilfar, ið verður fingið til vega frá teimum um 20 flakavirkjunum í landinum og sölufeløgnum (-felagnum). Tilfar ið frá virkjunum umfatar fastar útreiðslur, rávørnøgd síðsta rakstrarar og framleiðsluútreiðslur og úrtokulutfall fyrj hvørt fiskaslag (fiskaúdrátt) sær. Tilfarið frá sölufeløgnum umfatar marknaðarprísir, -útlit og sölútreiðslur (her uppi í farmagjald, trygging osv.).

Við tað at virkni eru ólík til støddar og eisini útgjörð og skipað á yms-

an hátt, er tað tilfarið, sum tey leggja fram, líka so ymskt sum virkni eru. Einstøk virki hava lutfallsliga lágar framleiðsluútreiðslur og stórt úrtokulutfall (rasjonell virki), meðan onnur kanska stríðast við høgar framleiðsluútreiðslur og eitt lágt úrtokulutfall. (órasjonell virki).

Um so var, at avrokningarprísirnar skuldu verið ásettir soleiðis, at raksturinn av hvørjum einstøkum virki júst skuldi javnviga, hevði tað, at virkni eru so ólík í rakstri, ført við sær, at tað máttu verðið ásettir líka nógvir avrokningarprísir, sum tað eru virkir, tvs. ein avrokningarprís fyrj hvørt virkið. Ein slíkur framferðarháttur verður ikki brúktur og hevði neyvan latið seg gera. Í staðin verður funnið fram til miðaltøl fyrj tær ymsku upphæddirnar, sum viðvikja útrokningunum av avrokningarprísinum.

Við at bruka hesi miðaltølini verður so komið fram til ein miðal avrokningarprís, sum so øll virkni verða avroknaði eftir.

Spurningurin er so, hvørjar avleiðingar hesin framferðarhátturin hevur fyrj tey ymsku virkni. Svárið er stutt og greitt, at eitt virkið, sum hevur meir eftir enn avrokningarprísinn, tá fiskurin er liðugt arbeidur, gongur við yvirskoti, meðan eitt, sum hevur minni eftir, gongur við undirskoti.

Avrokningarprísinn verður ásettur 14. hvønn dag, og tað er móguligt, at tað ikki altíð eru tey somu virkni, sum hava yvirskot/undirskot í øllum 14-daga tíðarskeiðunum, tað velst um so mangt sum t.d. innkeypta rávørnøgd og slag, framleiðsla o.l., alt hetta samanlika við tað, sum liggur aftan fyrj útrokningarnar hjá nevndini fyrj Ráfiskagrunnin. Men tá alt kemur saman um alt, vildi eg mett, at tað týðuliga vil visa seg, hvørji tey eru, sum ganga við yvirskoti (rasjonell virki) og hvørji, sum ganga við undirskoti (órasjonell virki). At júst hesi ganga við undirskoti og havi við yvirskoti er ein beinleiðis avleiðing av prísásetingarháttinum.

Sum ein niðurstøða higartil kann tí verða sagt, at soleiðis sum avrokningarprísirnar verða ásettir verða ásettir, so verða tað altíð nógvir virki, sum hava eitt rakstrarývirskot, meðan tað samstundis eisini

altíð eru onnur, sum har afturimóti hava eitt rakstrarundirskot.

Fyrj tey virkni, sum ganga við undirskoti, vil tað alla tíðina verða ein spurningur, hvussu tey kunnu koma at fáa eitt yvirskot ella í tað minsta fáa raksturinn at javnviga. Tað sum ger, at tey ganga við undirskoti, er at tey samanlagt hava størri útreiðslur av at arbeiða fiskin, enn hvat ið eitt miðal virki hevur. (Við eitt miðal virki verður her meint eitt virki, sum tilsvavar teimum miðaltølunum, ið nevndin ásetir). Tað, sum tí er neyðugt at gera hjá hesum virkjunum, er at fremja útbyggingar og/ella broytingar, soleiðis at tey gerast meira effektiv, (læggi framleiðsluútreiðslur og stórt úrtokulutfall), og móguliga eisini gerast fôr fyrj at taka í móti meir av rávøru.

Men til tess at fremja eina tilkka útbygging krevst peningur, bæði til útbyggingina av sjálvum virkinum og eisini til veiðuflootan, orsakað av kravinum um størri rávørnøgd, sum ein útbygging í flestu forðum hevur við sær.

Um hugt verður eftir rakstrarúrslitunum hjá teimum føroysku flakavirkjunum sæst, at tey virkni, sum ganga við undirskoti, fyrj tað mesta eru tey minnu virkni. Hetta eru eisini virkni í teimum smærru/ miðal bygdunum. Tað eru sostatt virkni í hesum bygdunum, sum av prísásetingarskipanini verða noyðd til at fara undir kostnaðarmiklar útbyggingar, um tey ikki í allar framtíð skulu hava eitt undirskot.

Tað er rimuligt at ganga út frá, at peningakreftirnar á einum minni plássi eru avmarkaðar. Tí kann tað hugsast, at móguleikarnir fyrj at fáa tann neyðuga peningin til vega ikki eru teir bestu. Aftur at óvissuni um móguleikarnar at fáa tann neyðuga peningin, kemur spurningurin, um tað ikki er skilaleyst, hóast tann neyðugi peningurin er tókur, at gera lögur í nýggj skip, so vónaligt sum rakstrarúrslitið hevur verið og kann væntast at koma at verða nakað framyvir. Vert er eisini at hava í huga, at jú meir, ið flotin verður óktur, jú minni verður í part til hvønn og rakstrarúrslitið tilsvarandi verri.

Framhald